

ЯК РОЗПІЗНАТИ ФЕЙКОВІ НОВИНИ?

ПУТІВНИК У СВІТ ОНЛАЙН-ДЕЗІНФОРМАЦІЇ

») DEMAGOG

ЗМІСТ

Вступне слово	3
Техніка дезінформації: видавання себе за активіста	4
У чому полягала дезінформація?	
Якими були факти?	
Як можна самостійно перевірити подібну інформацію?	
Техніка дезінформації: видавання себе за громадські організації	8
У чому полягала дезінформація?	
Якими були факти?	
Як можна самостійно перевірити подібну інформацію?	
Техніка дезінформації: створення розколів навколо «безплатних» послуг для українців	13
У чому полягала дезінформація?	
Якими були факти?	
Як можна самостійно перевірити подібну інформацію?	
Техніка дезінформації: заперечення війни	15
У чому полягала дезінформація?	
Якими були факти?	
Як можна самостійно перевірити подібну інформацію?	
Техніка дезінформації: дискредитація президента України	17
У чому полягала дезінформація?	
Якими були факти?	
Як можна самостійно перевірити подібну інформацію?	
Звертайтеся до надійних джерел і інструментів перевірки	20
Фактчекінгові та експертні організації	
Центри кібербезпеки	
Офіційні державні джерела в Польщі	
Інструменти для перевірки зображень	
Інтернет-архіви та перевірка посилань	
Стань майстром перевірки інформації	22
Перевірте це самостійно за допомогою методу латерального читання.	
Як розвиватися далі?	
Передайте далі	25

ВСТУПНЕ СЛОВО

У соціальних мережах регулярно з'являється контент про Україну та українців. Часто він має дезінформаційний характер і ґрунтується на наративах про наче «привілеї», на маніпуляції контекстом війни чи сенсаційних історіях, які мають мало спільного з правдою. Творці фейкових новин використовують різні методи – від видавання себе за надійні джерела і маніпуляції фотографіями до викликання сильних емоцій і соціального розколу.

Масштаби антиукраїнської пропаганди в польськомовному інтернеті тільки зростають. У 2024 році ми зафіксували 327 тисяч дописів і коментарів антиукраїнського характеру, які могли охопити понад 75 мільйонів користувачів. Лише за перші чотири місяці 2025 року ми ідентифікували понад 94 тисячі дописів, які містили атаку на Україну та образи її громадян. Це демонструє, наскільки легко фальшиві наративи поширюються в мережі – зокрема завдяки їхньому тиражуванню політиками.

Час сказати «досить» фальшивим наративам!

Цей посібник створено для того, аби допомогти вам самостійно розпізнавати дезінформацію в інтернеті. Він базується на випадках видавання себе за інших осіб чи організацій, а також на фальшивих повідомленнях, які були перевірені й спростовані Асоціацією Demagog. Для кожного представленого методу дезінформації ви знайдете не лише приклад, але й інструменти, що допоможуть швидко розпізнати подібні маніпуляції в майбутньому.

Що знайдете в посібнику?

- Реальні приклади дезінформації та поради, як самостійно перевірити такі повідомлення.
- Добірка надійних джерел інформації.
- Інструменти для перевірки контенту.
- Короткі вправи на розвиток критичного мислення.
- Натхнення та матеріали для подальшого навчання.

Прочитавши цей посібник, ви навчитеся відрізняти правду від брехні та захищати себе та своїх близьких від дезінформації.

ТЕХНІКА ДЕЗІНФОРМАЦІЇ: видавання себе за активіста

У чому полягала дезінформація?

У соціальних мережах з'явилися дописи, з яких випливало, що Марія Андрухів, віцепрезидентка Соціально-культурного Товариства «Польща – Україна», нібито у приватних повідомленнях погрожувала Рафалу Буці, члену правління Всепольської молоді.

Українська активістка наче написала до активіста: «Бо таких, як я, буде дедалі більше. І ми зробимо все, щоб таких, як ви, було дедалі менше». У коментарях під дописами можна знайти висловлювання, які свідчать про те, що їхні автори вірили в дезінформацію, яка є проявом мови ненависті, спрямованої проти активістки та осіб української національності.

Якими були факти?

Насправді згадані погрози надходили з фейкового профілю, який видавав себе за Марію Андрухів, що показує, як легко можна маніпулювати інформацією в мережі.

Активістка пояснила у Facebook, що не мала нічого спільного з цими повідомленнями, а їхній зміст суперечить її цінностям. Про фейковий профіль було повідомлено відповідним службам. Рафал Буца також підтвердив, що особу Марії Андрухів було викрадено.

Справа з видаванням себе за активістку набула широкого розголосу у Познані – про це повідомили місцеві ЗМІ (1, 2).

«Ситуація, в якій я опинилася, знову змусила мене усвідомити, що ніхто не є повністю захищений в мережі. Наш образ можна дуже легко підробити та скомпрометувати, а масштаби цього явища значною мірою залежать від рівня поінформованості та освіти суспільства, в якому ми живемо. Проте вміння виявляти та аналізувати маніпуляції чи неправдиву інформацію – це те, чого може навчитися кожен громадянин. На мою думку, ці знання є найкращою зброєю проти дезінформації – навіть у такій формі».

Марія Андрухів, координаторка Відділу промоції та комунікації фестивалю «Українська весна» та віцепрезидентка Соціально-культурного Товариства «Польща – Україна».

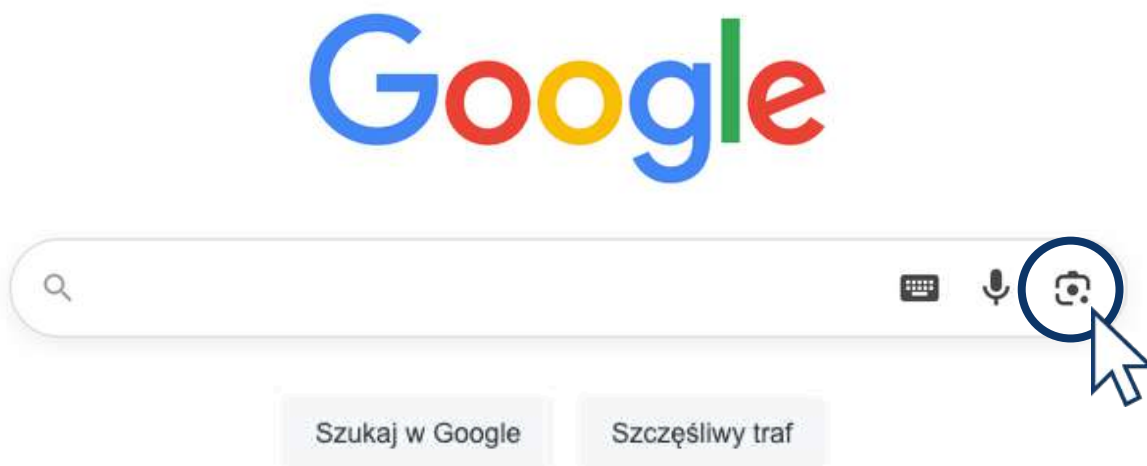
Як можна самостійно перевірити інформацію?

Фальшиві профілі, що видають себе за реальних людей, можна доволі легко розпізнати. Для цього достатньо свідомо проаналізувати різні елементи такого облікового запису та його активність.

- **Перевірте історію активності:** фейкові акаунти зазвичай мають мало постів та взаємодій з іншими користувачами (тобто лайків, коментарів, поширень).
- **Подивіться на друзів та підписників** (якщо акаунт надає цю інформацію): підозрілими є профілі з невеликою кількістю контактів або з багатьма випадковими, анонімними профілями з різних країн.
- **Перевірте фото профілю:** скористайтеся методом перевірки, який полягає у зворотному пошуку за зображенням, щоб визначити, чи фотографії даної особи не вкрадені з Інтернету. Нижче ми покажемо, як це зробити.

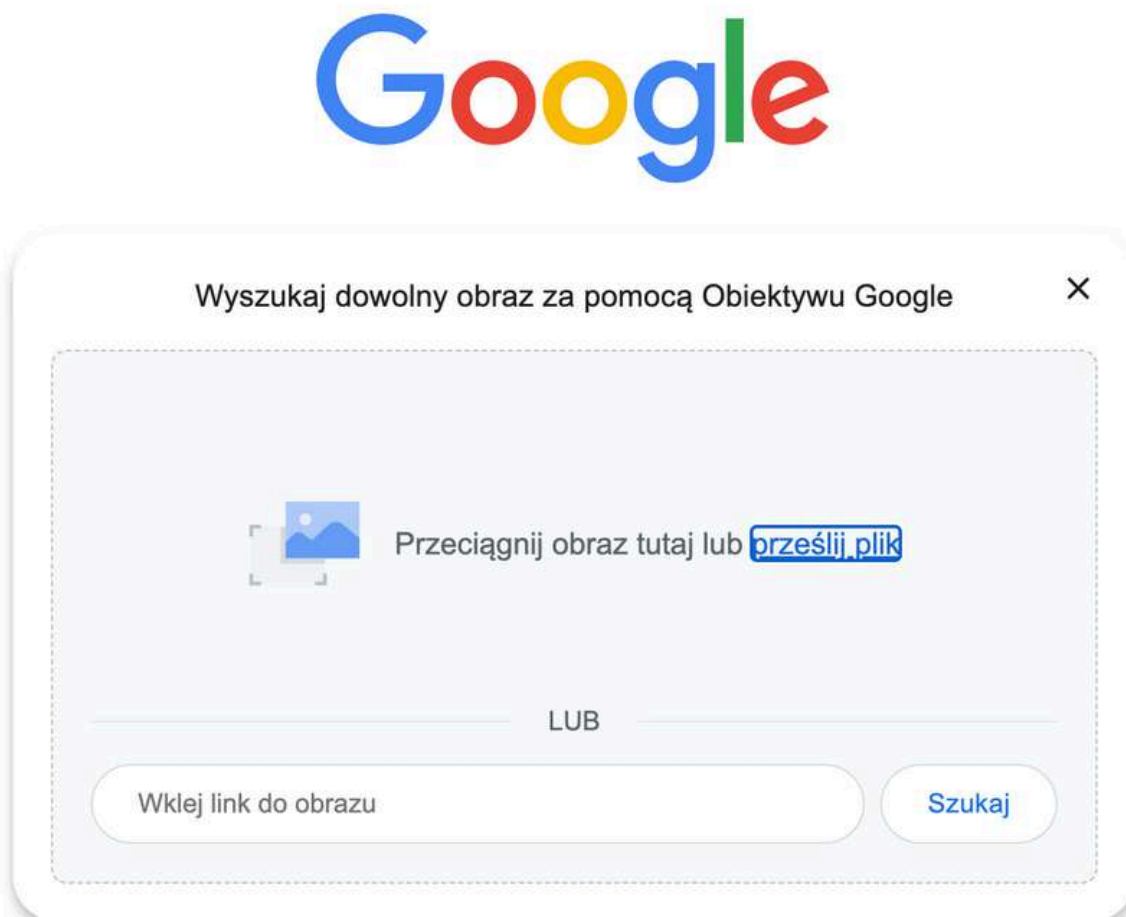
1

Щоб здійснити пошук за зображенням, відкрийте вікно браузера і натисніть на **іконку камери**.

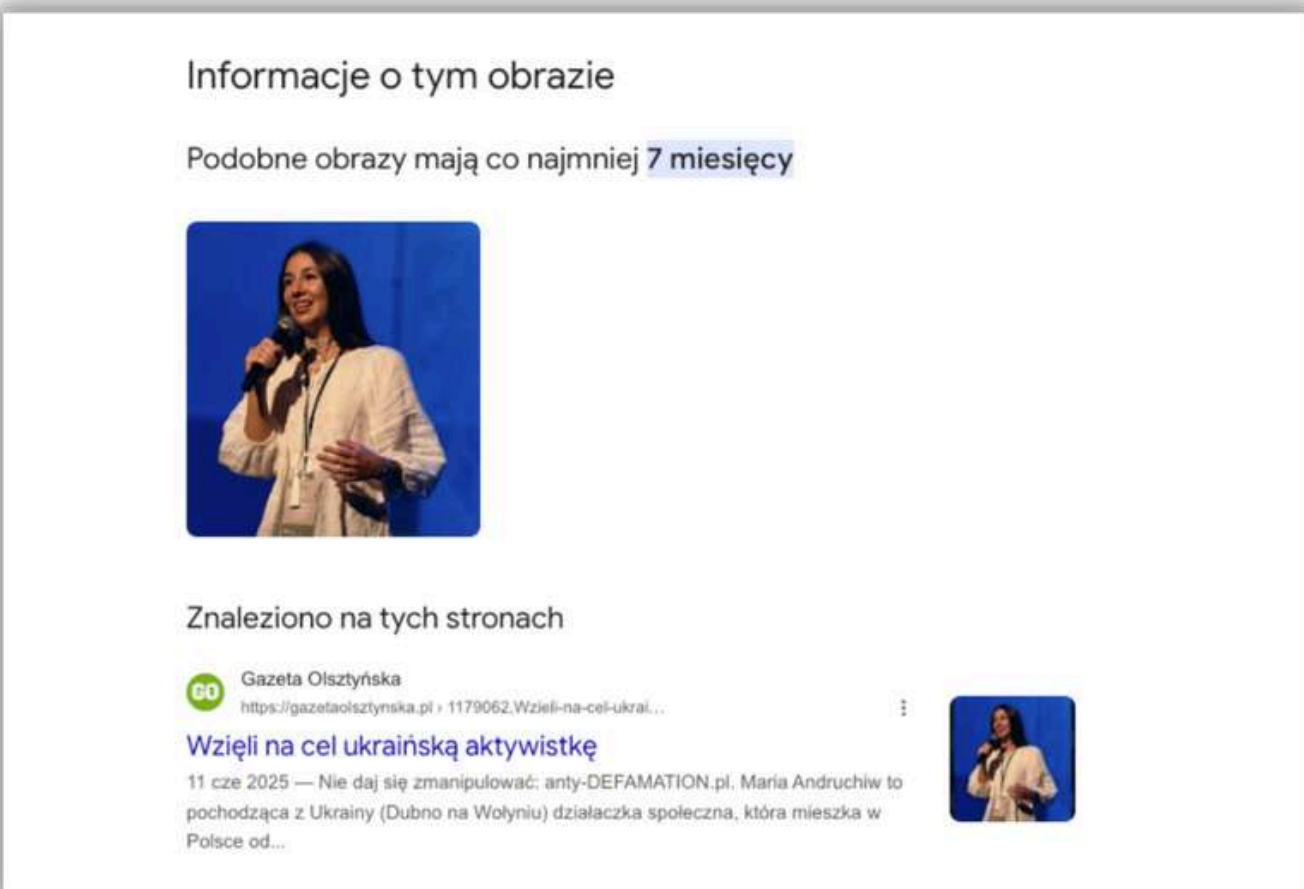

2

Потім **додайте зображення**, збережене на диску, або вставте скопійовану URL-адресу до фотографії.

З результатів ви дізнаєтеся, де в Інтернеті вже було опубліковано це зображення. На прикладі Марії Андрухів можна побачити, що пошук за фотографією профілю веде до **офіційного акаунта** активістки. А якщо перевірити фотографію, яка була використана для крадіжки особистих даних, ви потрапите на статтю, в якій описано **напад на активістку**. Це дозволяє нам визначити, який акаунт у соціальних мережах **є справжнім**.

ТЕХНІКА ДЕЗІНФОРМАЦІЇ: видавання себе за громадські організації

У чому полягала дезінформація?

Зустрічаються й інші випадки видавання себе за інших – нижче ділимося описом трьох конкретних ситуацій.

Жертвою таких дій стало Соціально-культурне Товариство «Польща-Україна». У травні 2025 року був створений вебсайт та профіль у Facebook що видавали себе за фестиваль «Українська весна», який організовує Товариство. У дописі, опублікованому у Facebook, були наведені прізвища польських артистів, нібито запрошених на фестиваль. Слідом за постом швидко почалася хвиля антиукраїнських коментарів.

Джерело: X.com, 20.08.2025

!! Uwaga, oszuści!
Ktoś podszywa się pod
naszą organizację!

Джерело: Facebook, 20.08.2025

Іншою організацією, під яку в мережі хтось намагався видати себе, була Спілка українців у Польщі. У листах, написаних на підробленому фірмовому бланку, скульпторам пропонувалося створити поблизу Перемишля пам'ятник на честь УПА.

Жертвою подібного методу дезінформації стала також Фундація «Український дім». У березні 2025 року організація начебто звернулася до органів влади польських міст із проханням надати дозвіл на організацію акції на підтримку одного з кандидатів у президентських виборах – Рафала Тшасковського. Фальшиві листи надійшли щонайменше до чотирьох міст: Бидгоща, Глівіц, Познань та Ченстохови. Зміст неправдивих документів був оприлюднений «Українським домом» і наведений нижче.

Джерело: Facebook, 20.08.2025

Які були факти?

У всіх трьох випадках невідомі особи видавали себе за організації, що діють на користь української громади в Польщі. Шахраї мали на меті поширити неправдиву інформацію та поляризувати суспільство. Організації, чий бренд був незаконно використаний, публічно відреагували, закликаючи бути обережними та звернули увагу на проблему дезінформації в мережі.

«Українська весна» у дописі на Facebook, попросила свою спільноту повідомляти про фальшивий профіль. Фундація «Українська Дім» спростовувала дезінформацію і наголосила, що не бере участі у підтримці кандидатів і що це була «спроба втручання в демократичний виборчий процес у Польщі». Цю тему також висвітлювали загальнонаціональні ЗМІ (1, 2, 3).

Спілка українців у Польщі також опублікувала заяву, в якій пояснила, що не вживала заходів щодо встановлення пам'ятника УПА, а «вся ця акція написана кремлівською кирилицею».

«На жаль, фейкові новини та видавання себе за іншу особу стають дедалі витонченішими та створені для того, щоб викликати у людей негайну емоційну реакцію. Тому варто перевірити, чи інформація, яка виглядає достовірною, є справді правдивою. Варто утриматися від її негайного поширення».

Ігор Горків, голова відділення в Перемишлі та віцепрезидент Головної управи Союзу українців у Польщі

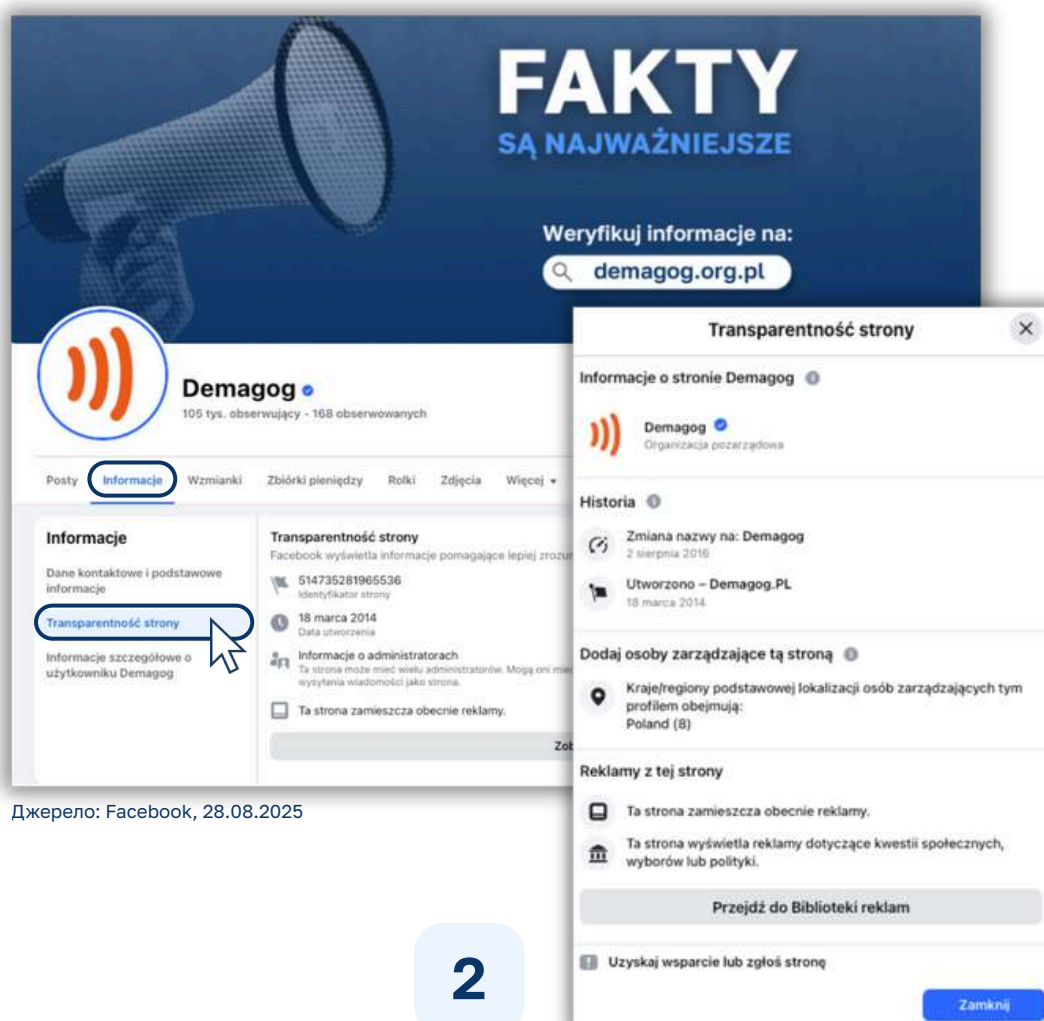
Як самостійно перевірити подібну інформацію?

Щоб перевірити достовірність профілю в соцмережах, варто скористатися кількома перевіреними методами та інструментами.

- **Звертайте увагу на мову та тон висловлювань:** граматичні помилки та емоційний тон можуть свідчити про те, що ви маєте справу з фальшивим профілем.
- У Facebook у розділах **«Про мене»** та **«Прозорість сторінки»** ви можете побачити, як довго існує профіль, чи змінювалася його назва та в яких країнах знаходяться його адміністратори. Облікові записи з дуже короткою історією або нечіткою інформацією повинні викликати у вас здивування. Нижче ми покажемо **вам**, як це зробити у Facebook на прикладі профілю **Асоціації Demagog**.
- **Перевірте, який контент публікує акаунт**, який ви перевіряєте – чи пов'язаний він з діяльністю організації та коли він з'явився.

1

Натисніть вкладку «Інформація», а потім увійдіть у розділ «Прозорість сторінки».

Джерело: Facebook, 28.08.2025

2

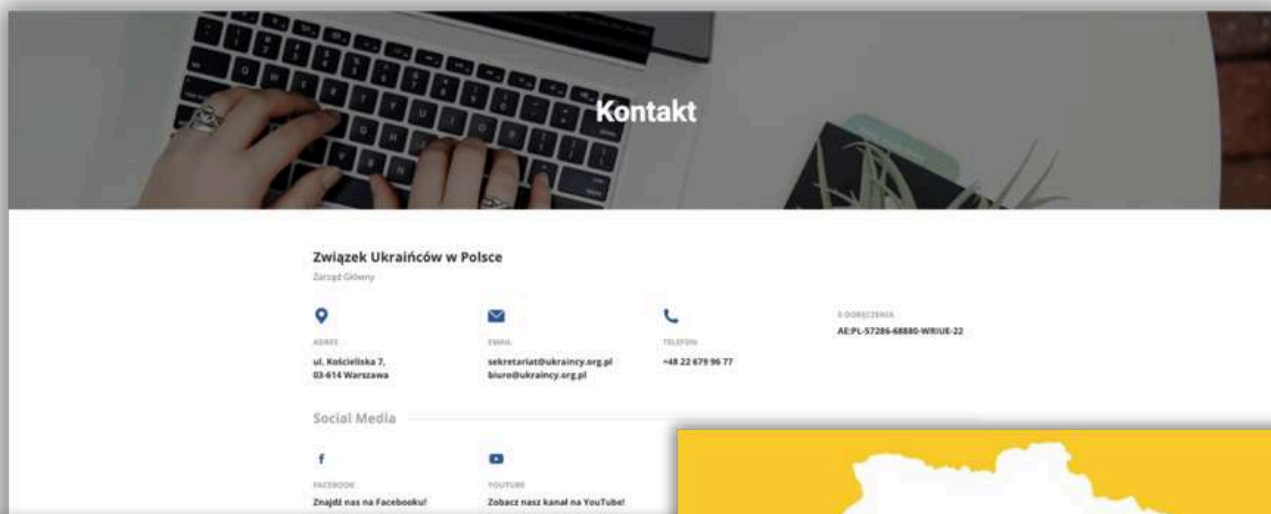
Корисно також перевіряти офіційні канали організації чи інституцій, щоб переконатися, що ви маєте справу зі справжнім обліковим записом, а не спробою видати себе за іншу особу. Інформацію про те, хто є членом правління певної організації чи компанії, ви знайдете в пошуковій системі KRS або в базі підприємців CEIDG. На сайті rejestr.io можна перевірити зв'язки між різними організаціями.

1

Відкрийте браузер і введіть назву організації, яка вас цікавить. Знайдіть офіційний вебсайт, а потім перевірте:

- чи є на ньому посилання на **соціальні мережі організації** – якщо так, то подивіться, як вони виглядають,
- чи розміщена на сайті інформація про команду співробітників та їхні офіційні профілі в **соціальних мережах**.

Джерело: Об'єднання українців у Польщі, 26.08.2025

Social Media

FACEBOOK

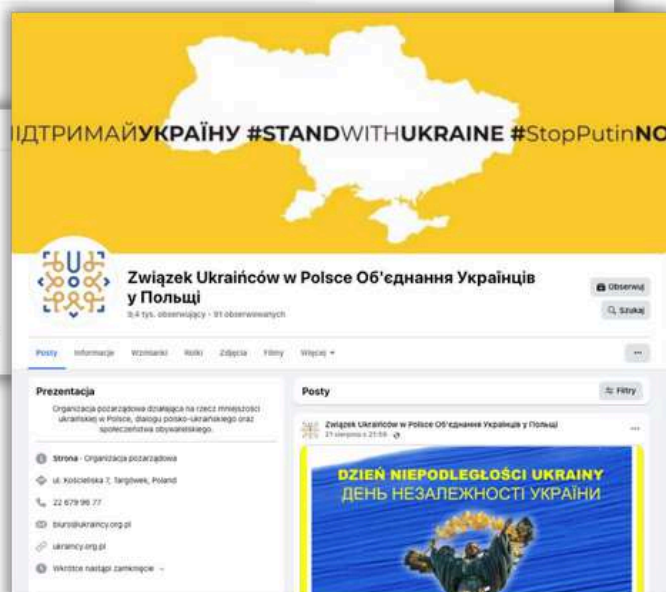
Znajdź nas na Facebooku!

YOUTUBE

Zobacz nasz kanał na YouTube!

2

3

Джерело: Facebook, 28.08.2025

1

Погляньмо на **важливі елементи** на сторінках перевірюваних суб'єктів – на прикладі Асоціації «Demagog».

Джерело: Demagog, 26.08.2025

2

Джерело: LinkedIn, 26.08.2025

3

Źródło: Facebook, 28.08.2025

Джерело: X.com, 26.08.2025

ТЕХНІКА ДЕЗІНФОРМАЦІЇ: створення розколів навколо «без- коштовних» послуг для українців

У чому полягала дезінформація?

Прикладом допису, що посилює поляризацію, є оманлива інформація про те, що українці в Польщі можуть безкоштовно навчатися в післяліцейних школах та заочних ліцеях, тоді як поляки платять за це близько 250 злотих на місяць.

На TikTok, Facebook та в сервісі X було опубліковано відео (1, 2) на якому показано плакат з пропозицією навчання в Приватній післяліцейній школі в Щецинку. До графіки додано підпис, який вказує: навчання для осіб з України є безплатним. Це викликало обурення серед інтернет-користувачів.

Джерело: TikTok, 23.08.2025

Які були факти?

Школа пояснила, що плакат був з набору 2022 року і мав тимчасовий характер. Наразі для всіх кандидатів діють однакові правила й оплати.

Слід зазначити, що поляки можуть навчатися у післяліцейних школах і заочних ліцеях безплатно, однак це залежить від конкретного закладу та від того, чи є він приватний чи державний. Відповідно до ст. 117 Закону про освіту, у деяких випадках державні школи, заклади та центри можуть також стягувати плату за позашкільну освіту.

Як можна самостійно перевірити інформацію?

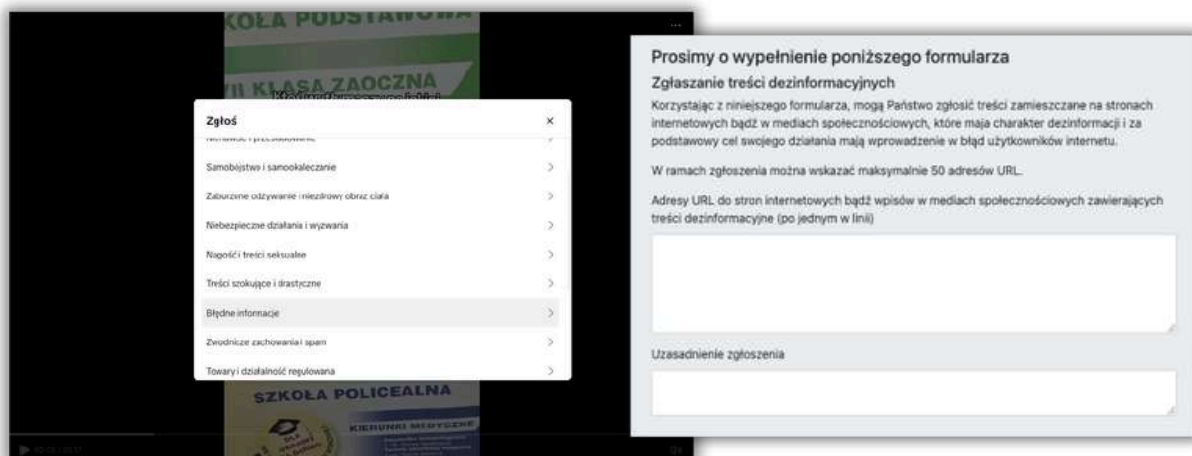
Перевіряючи такі повідомлення, ви берете під контроль те, що потрапляє до вас та інших. Це дозволяє уникнути зайвого розчарування і водночас не дати неправдивим даним поширюватися серед ваших знайомих.

- **Перевірте джерело пропозиції:** переконайтеся, що інформація походить безпосередньо з закладу, організації чи офісу, а не з відео, дописів чи коментарів, опублікованих у соціальних мережах.
- **Перевірте сайт або офіційні соціальні мережі відповідної установи:** актуальна інформація зазвичай публікується на її офіційних каналах.
- **Якщо у вас виникли сумніви, зв'яжіться безпосередньо з установою:** зателефонуйте або напишіть електронною поштою до школи, офісу чи організації, щоб підтвердити актуальні умови.
- **Зверніть увагу на дати:** акції та пропозиції можуть бути обмежені в часі. Старі плакати чи оголошення можуть бути вже неактуальними.
- **Зважайте на заголовки та емоційні коментарі:** вони часто мають на меті викликати гнів або почуття несправедливості.

Якщо ви впевнені, що інформація неправдива, повідомте про це в соц-мережі.

У TikTok натисніть на три крапки в правому верхньому куті, виберіть «Повідомити», а потім – «Неправильна інформація» та «Шкідлива неправдива інформація» або «Deepfake, синтетичні та маніпульовані медіа», залежно від того, яка категорія більше відповідає фальшивій інформації, про яку ви повідомляєте.

У Facebook або Instagram виберіть у налаштуваннях допису три крапки, а потім натисніть «Поскаржитися на допис» і виберіть «Шахрайство або неправдива інформація». Якщо ви впевнені, що вміст є оманливим, ви можете повідомити про це [CSIRT NASK](https://www.cert.pl) – виберіть категорію «Дезінформація».

The image shows two overlapping screenshots. The background is a TikTok video with a report menu open. The menu lists various categories for reporting content, with 'Błędne informacje' (Incorrect information) highlighted. The foreground is a Polish report form titled 'Zgłaszanie treści dezinformacyjnych' (Reporting disinformation content). The form includes instructions on how to use it, a field for entering up to 50 URLs, and a section for justification.

Zgłoś

- Samobójstwa i samookaleczenie
- Zakuszenie, odżywanie i niezdrowy obraz ciała
- Niebezpieczne działania i wyzwania
- Nagości i treści seksualne
- Treści szokujące i drastyczne
- Błędne informacje
- Zwrotdnice zachowania i spam
- Towary i działalność regulowana

Prosimy o wypełnienie poniższego formularza
Zgłaszanie treści dezinformacyjnych

Korzystając z niniejszego formularza, mogą Państwo zgłosić treści zamieszczane na stronach internetowych bądź w mediach społecznościowych, które mają charakter dezinformacji i za podstawowy cel swojego działania mają wprowadzenie w błąd użytkowników internetu.

W ramach zgłoszenia można wskazać maksymalnie 50 adresów URL.

Adresy URL do stron internetowych bądź wpisów w mediach społecznościowych zawierających treści dezinformacyjne (po jednym w linii)

Uzasadnienie zgłoszenia

Джерело: TikTok, 23.08.2025

Джерело: incydent.cert.pl, 23.08.2025

ТЕХНІКА ДЕЗІНФОРМАЦІЇ: заперечення війни

У чому полягала дезінформація?

В мережі поширюються відео, на яких показані пляжі Одеси, заповнені туристами. До роликів додаються іронічні коментарі на кшталт **«Де та війна?»**. Наратив про те, що війни в Україні немає або що її перебільшують, регулярно повторюється (1, 2, 3, 4, 5).

Джерело: Facebook, 28.08.2025

Які були факти?

Життя в тіні війни також означає спроби повернутися до нормального життя – подібно до того, як це було в Польщі під час Другої світової війни, коли люди ходили на Віслу. Той факт, що українці намагаються насолодитися літньою погодою, не змінює реальності. Одеса та інші міста регулярно стають цілями ракетних і дронівих атак, унаслідок яких гинуть цивільні (1, 2, 3).

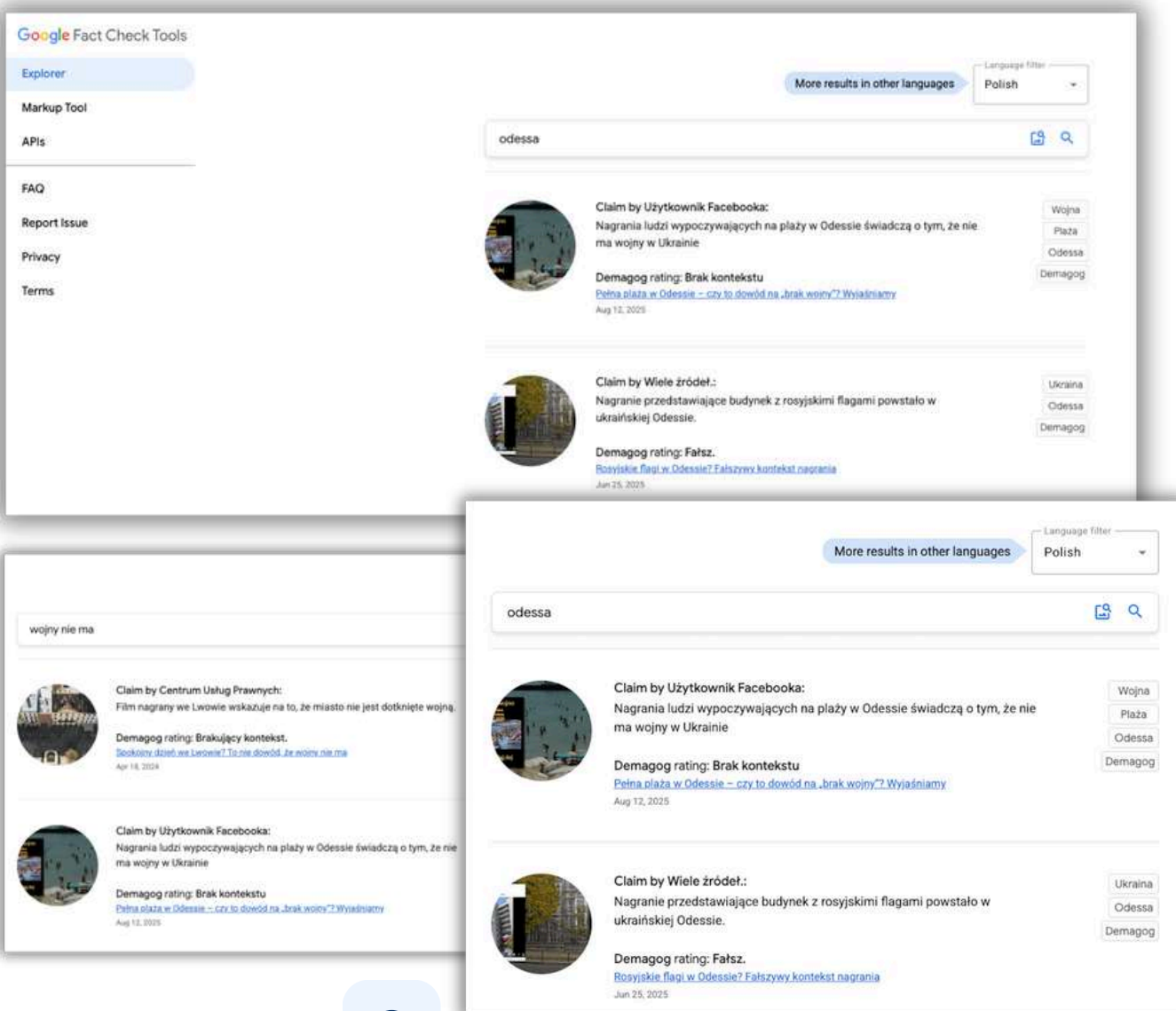
На початку літа обласна державна адміністрація в Одесі оприлюднила список пляжів, які будуть відкриті в сезоні. Однак через воєнний стан влада дотримується запобіжних заходів, зокрема проводить перевірки безпеки, а доступ до деяких зон обмежений (1, 2).

Як можна самостійно перевірити інформацію?

Щоб перевірити такий контент, ви можете скористатися інструментом Google Fact Check Tools, який збирає інформацію, перевірену фактчекінговими організаціями. Ввівши ключові слова, пов'язані з даним наративом, ви швидко знайдете статті, що **спростовують фейкові твердження, наприклад, про «відсутність війни» в Україні**.

1

Перейдіть на сайт Google Fact Check Tools і введіть ключові слова, які найкраще відображають суть підозрілої інформації. У цьому випадку це будуть «Одеса» або «війни немає». Інструмент покаже статті з перевіреною інформацією, що дозволить вам легко знайти факти. Можна шукати перевірений контент різними мовами.

2

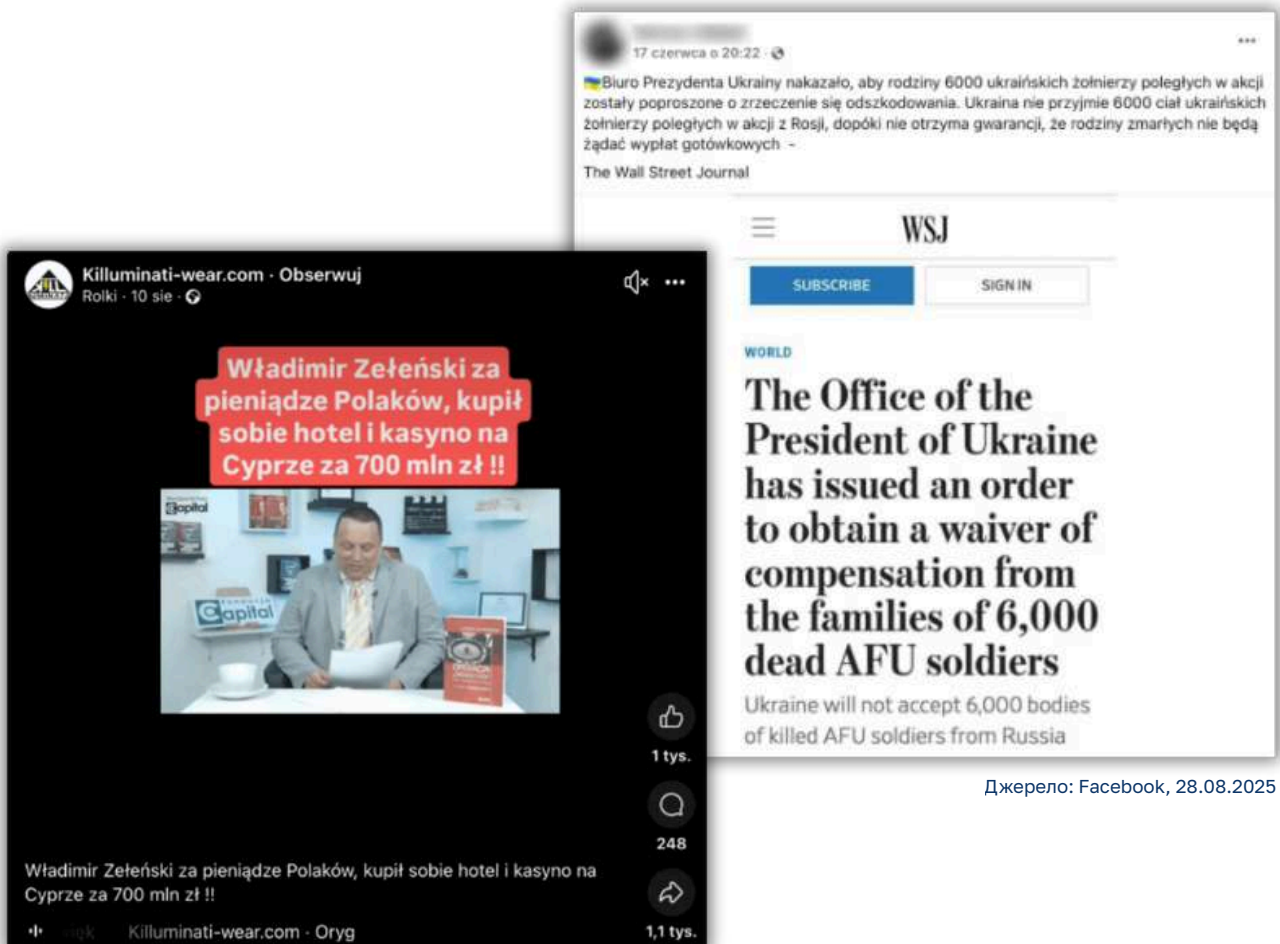
Джерело: інструменти перевірки фактів Google, 27.08.2025

ТЕХНІКА ДЕЗІНФОРМАЦІЇ: дискредитація президента України

У чому полягала дезінформація?

У соціальних мережах з'явилася неправдива інформація про те, що Володимир Зеленський нібито купив розкішний готель з казино в турецькій частині Кіпру. Це засвідчило б, що Зеленський збагачується на війні та нехтує стражданнями своїх громадян.

Інша неправдива інформація стверджувала, що президент України начебто відмовився прийняти 6 тисяч тіл загиблих воїнів, щоб уникнути виплати компенсацій сім'ям. До «доказів» були додані підроблені скріншоти з нібито публікаціями в авторитетних ЗМІ, зокрема в «Wall Street Journal».

Джерело: Facebook, 28.08.2025

Джерело: Facebook, 28.08.2025

Які були факти?

Насправді жодної покупки готелю Зеленським не було. Як влада Кіпру, так і власники готелю однозначно спростували цю інформацію. Заяву зробило також Посольство України в Республіці Кіпр, яке назвало поширений допис елементом дезінформаційної кампанії.

Подібні неправдиві повідомлення стосувалися нібито придбання Зеленським (або його дружиною) готелю у Франції, яхт, вілли Стінга, коштовних прикрас або розкішного автомобіля марки Bugatti. Усі ці наративи мають одну мету: представити українського президента корумпованим і відірваним від реальності.

Інформація про відмову у прийнятті тіл українських військових також виявилася неправдивою, а вся історія походила з російських пропагандистських каналів. Українські інституції офіційно спростували ці твердження. Статті про наче відмову прийняти тіла на сайті «Wall Street Journal» не знайдено.

Як можна самостійно перевірити інформацію?

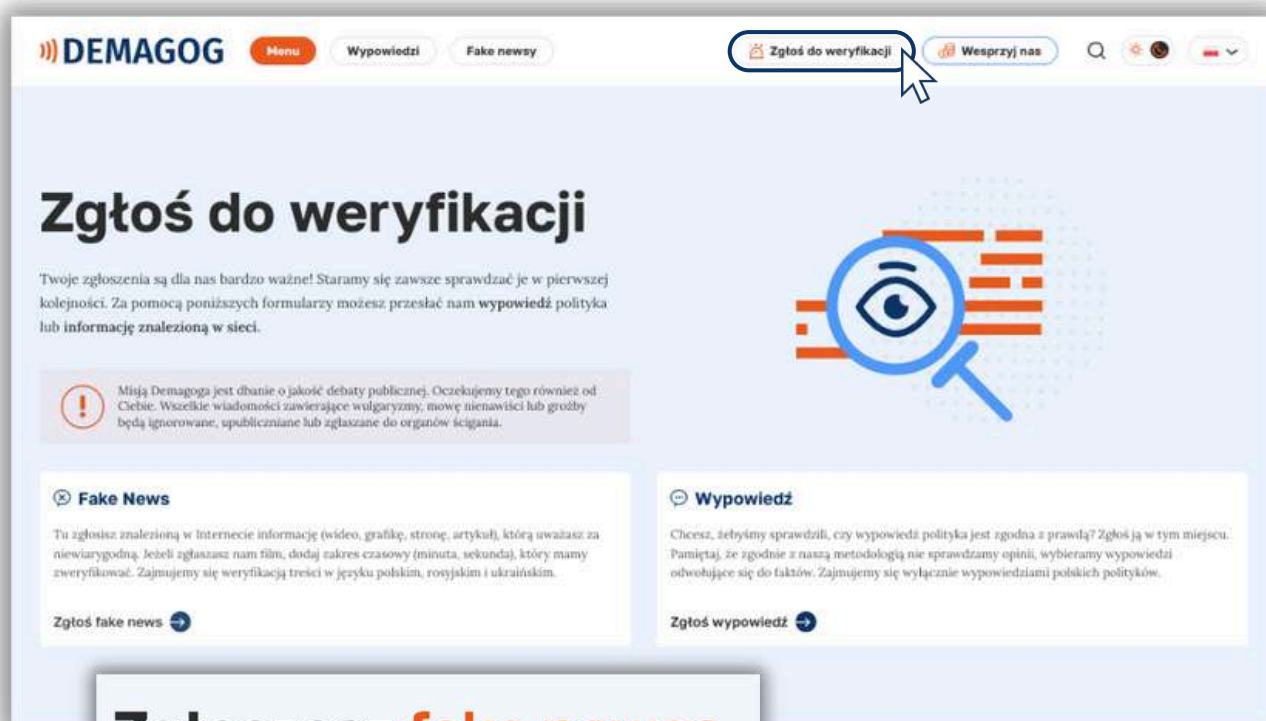
Дезінформація часто націлена на Володимира Зеленського, щоб послабити довіру до Президента України. Ось що ви можете зробити.

- **Перевірте повідомлення в традиційних ЗМІ та інформаційних агентствах (напр. AFP, Reuters, AP News, Ukrinform, PAP):** правдива інформація про важливі рішення швидко з'являється в багатьох незалежних ЗМІ.
- **Порівняйте кілька джерел:** якщо новина з'являється лише в одному джерелі або виключно в соціальних мережах – це червоний прапорець.
- **Загляньте в офіційні канали:** перевірте сайт Посольства України в Польщі, заяви органів влади чи власників об'єктів, про які йдеться у новині, що викликає сумніви.
- **Перевірте, хто є автором даної «інформації»:** скористайтесь підказками щодо перевірки профілю (їх можна знайти на сторінці/платформі X). Анонімні облікові записи насправді можуть бути тролями або ботами.

Повідомляйте про підозрілу інформацію. Якщо ви натрапили на потенційну дезінформацію, ви можете попросити Асоціацію Demagog перевірити її. Дізнайтеся нижче, як це зробити.

1

Зайдіть на портал [Demagog.org.pl](https://demagog.org.pl) і натисніть «Повідомити для перевірки».

Джерело: Demagog, 23.08.2025

2

Zgłaszasz fake newsa

Tu zgłosisz znaną w Internecie informację (video, grafikę, stronę, artykuł), którą uważasz za niewiarygodną. Jeżeli zgłaszasz nam film, dodaj zakres czasowy (minuta, sekunda), który mamy zweryfikować. Nie zgłaszaj w tym miejscu wypowiedzi polityków, to możesz zrobić w drugim poście. Zajmujemy się weryfikacją treści w języku polskim, rosyjskim i ukraińskim.

*Twoje imię i nazwisko

*Adres e-mail

*Wstaw treść do sprawdzenia

*Wklej link do źródła

Wskaż czas, w którym pada informacja

Повілом!

Джерело: Demagog, 23.08.2025

ЗВЕРТАЙТЕСЯ ДО НАЛІЙНИХ джерел і інструментів перевірки

Фактчекінгові та експертні організації

- **Асоціація Demagog** – перша польська фактчекінгова організація: www.demagog.org.pl. Ви також можете відвідати україномовну версію portalу: www.demagog.org.pl/ua.
- **StopFake** – українська ініціатива перевірки російської пропаганди та дезінформації: www.stopfake.org.
- **AFP I Check** – відділ агентства Agence France-Presse (AFP), що займається перевіркою фактів: www.factcheck.afp.com.
- **EU vs Disinfo** – база знань ЄС про російську дезінформацію: www.euvvsdisinfo.eu.

Центри кібербезпеки

- **CSIRT NASK** – це польська команда швидкого реагування на комп'ютерні інциденти. Тут ви можете повідомляти про фальшиві сайти та дезінформацію: www.incydent.cert.pl.
- **CERT-UA** – допомагає запобігати, виявляти та усувати наслідки кіберінцидентів: www.cert.gov.ua.

Офіційні державні джерела в Польщі

- Gov.pl – центральний урядовий інформаційний портал з найважливішою інформацією для громадян України. Контент також доступний українською мовою: www.gov.pl/ua.
- Управління у справах іноземців – публікує інформацію про тимчасовий захист, процедури легалізації перебування, реєстрацію, візи та статус біженця. Контент також доступний українською мовою: www.gov.pl/web/udsc-ua.
- Урядовий центр безпеки (RCB) – розсилає офіційні SMS-повідомлення та попередження про загрози, проводить освітні кампанії, в тому числі щодо дезінформації: www.rcb.gov.pl.
- Прикордонна служба – надає актуальну інформацію про прикордонний рух і процедури, в тому числі для громадян України: www.strazgraniczna.pl.
- Міністерство національної освіти (MEN) – публікує, зокрема, інформацію про освіту в польських школах для дітей з України та про можливості навчання для дорослих: www.gov.pl/web/edukacja і www.gov.pl/web/edukacja/uczniowie-z-ukrainy.

- Міністерство охорони здоров'я (MZ) – публікує актуальні оголошення, щодо доступу біженців з України до медичного обслуговування та вакцинації: www.gov.pl/web/zdrowie.
- Заклад соціального страхування (ZUS) – інформація про виплати, зокрема для громадян України (наприклад, про пільгу 800+). Контент також доступний українською мовою: www.zus.pl/ua/holovna-storinka.

Інструменти для перевірки зображень

- Зворотний пошук зображень у браузерях – перевірка контексту фото чи графіки:
 - Google: www.images.google.com (іконка камери),
 - Microsoft Bing: www.bing.com (іконка камери).
- TinEye – альтернативний інструмент пошуку зображень: www.tineye.com.
- InVID & WeVerify – розширення для аналізу відео та фото: www.invid-project.eu.
- Hive Moderation – виявлення графічного контенту, згенерованого штучним інтелектом: www.hivemoderation.com/ai-generated-content-detection.
- AI or NOT – виявлення графічного та аудіоконтенту, згенерованого штучним інтелектом: www.aiornot.com.

Інтернет-архіви та перевірка посилань

- Wayback Machine – інтернет-архів, який дозволяє побачити, як виглядав певний сайт у минулому. Відвідайте www.web.archive.org, введіть адресу сторінки та перегляньте збережені версії. Ви також можете самостійно заархівувати певну сторінку.
- Archive.ph – інструмент для архівування вмісту сайту. Скопіюйте та вставте адресу сайту у www.archive.ph, щоб зберегти його версію.
- Rejestr.io – база даних компаній, організацій, осіб та зв'язків у Польщі. Допомогає перевірити, хто стоїть за певною організацією. Введіть назву компанії або організації в пошукову систему www.rejestr.io, щоб перевірити власників, керівництво та зв'язки з іншими компаніями чи організаціями.

СТАНЬ МАЙСТРОМ перевірки інформації

Одним із найефективніших методів перевірки джерел в Інтернеті є так зване lateral reading, або «горизонтальне читання». Замість того щоб довіряти вмісту, опублікованому на певній сторінці, ви одразу відкриваєте кілька нових вкладок браузера та перевіряєте, що інші незалежні джерела інформації говорять про певний сайт, автора чи інформацію. Такий підхід працює ефективніше, ніж читання однієї сторінки від початку до кінця – це дає вам ширший контекст і дозволяє швидше помітити маніпуляції чи підозрілі зв'язки. Ефективність цього методу була науково підтверджена, тому варто попрактикуватися в цьому самостійно й почати застосовувати його у повсякденному житті!

Перевірте це самостійно за допомогою методу латерального читання

1

Зайдіть на сайт www.lega-artis.pl – це портал, достовірність якого щодо інформації про Україну та українців сумнівна. Прикладом неправдивої інформації, розміщеної на цьому сайті, є звіт про п'яного громадянина України, який наче

в'їхав у дерево під Варшавою. Підтвердження цієї інформації ви не знайдете в офіційних звітах поліції. Пошук за зображенням також не дає результатів.

2

Замість того, щоб перевіряти достовірність однієї статті (наприклад про ймовірну ДТП), ви можете легко перевірити достовірність цілого сайту. Для цього відкрийте кілька нових вкладок у своєму браузері, введіть ключові слова «lega artis» та «lega artis disinformation» і дізнайтеся, що про цей сайт пишуть інші джерела.

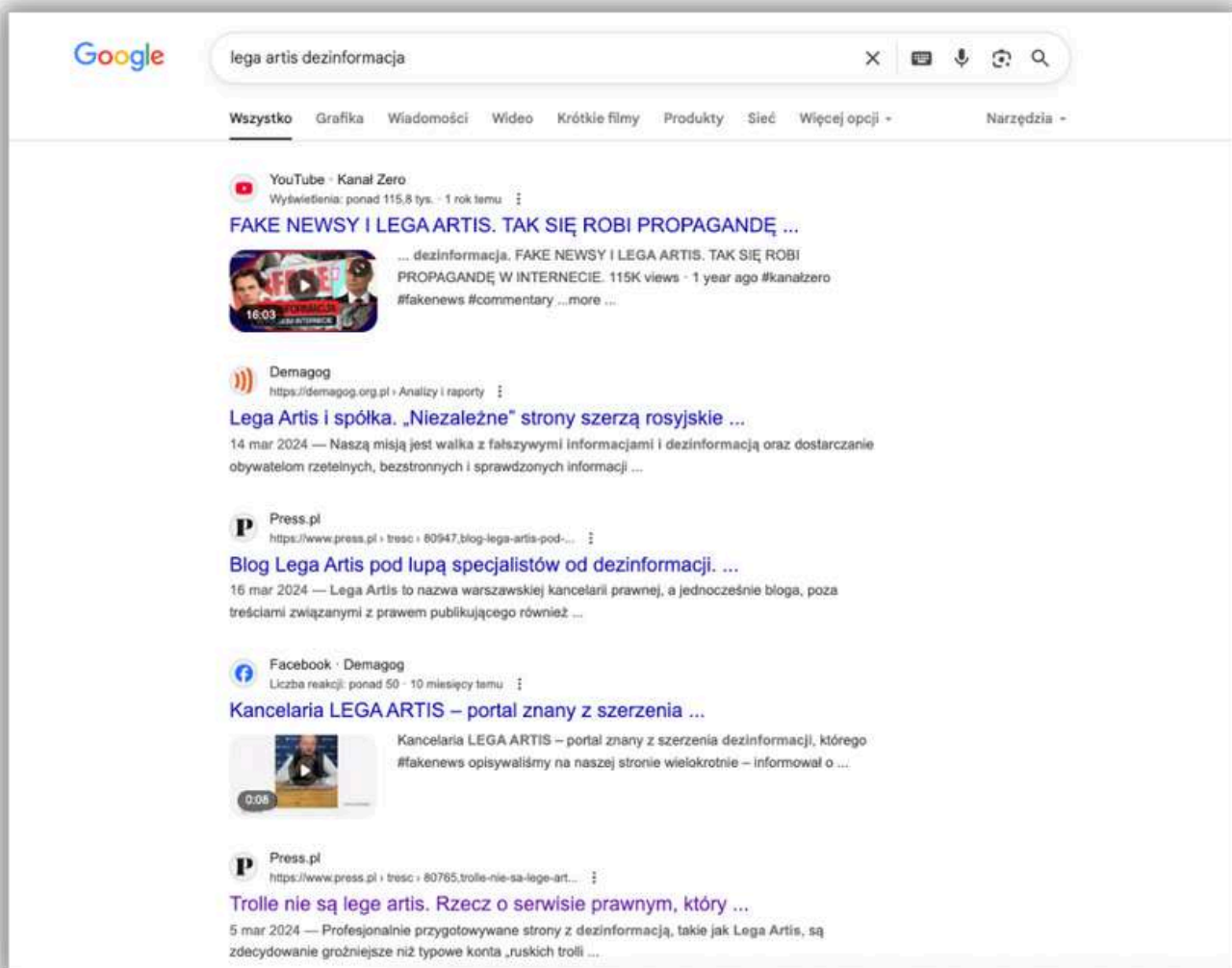
- a)** Чи можна знайти інформацію про власника сайту?
- b)** Чи описували цей портал організації, що займаються перевіркою фактів, або галузеві портали?
- c)** Які відгуки про цей сайт переважають: позитивні, нейтральні чи радше попереджувальні?

3

Порівняйте результати та спробуйте самі оцінити, чи це джерело, якому можна довіряти, чи скоріше джерело, яке поширює сенсаційний вміст, а то й дезінформацію.

До роботи! Розбір справи ви знайдете на наступній сторінці.

Розбір вправи:

Джерело: Google, 28.08.2025

Якщо ви виконали вправу, то, ймовірно, помітили, що інші джерела інформації (1, 2, 3, 4, 5) застерігають від порталу Lega Artis, який часто публікує фальсифіковану або непідтверджену інформацію. Цей приклад демонструє силу горизонтального читання – замість того, щоб некритично сприймати інформацію, розміщену на сайті, ви можете швидко перевірити його репутацію «ззовні» в Інтернеті.

Як розвиватися далі?

Якщо ви хочете вдосконалити навички критичного мислення, зверніться до матеріалів, які допоможуть вам ефективніше використовувати медіа та інструменти фактчекінгу.

Польськомовні джерела

- **Освітня платформа Асоціація Demagog** – курси, вправи та посібники з критичного мислення: platforma.demagog.org.pl.
- Медіаосвіта, яку проводить **Central European Digital Media Observatory (CEDMO)**: – подкасти, дослідження, відеопорадники:
 - Зміцнюйте свої навички медіаграмотності – www.cedmo.org.pl/kompetencje-medialne/edukacja-medialna.
 - Використовуйте ресурси CEDMO – www.cedmo.org.pl/fact-checking Ресурси та поради/[resources-and-tips/](https://www.cedmo.org.pl/resources-and-tips/).

Українськомовні джерела

- Медіаосвіта від **StopFake.org**:
 - [Як розпізнати фейк](#),
 - [Медіаграмотність](#).
- База знань **JTA Journalism Teachers' Academy** (Академія викладачів журналістики):
 - www.jta.com.ua/knowledge-base.
- **Internews UA**:
 - [8 методів розпізнавання фейків](#),
 - [Український регіональний медіагайд](#).

ПЕРЕДАЙТЕ ДАЛІ!

Насамкінець варто підкреслити, що неправдива інформація в мережі є не лише дрібною незручністю – вона може реально вплинути на відчуття безпеки української громади, яка проживає в Польщі. Це серйозна справа.

Ось чому так важливо бути уважними та вміти критично мислити. Поділіться цим посібником з кимось із родини, друзів чи знайомих – допоможіть їм стати стійкішими до дезінформації.

Пам'ятайте: чим частіше ви перевіряєте інформацію та ділитеся з іншими відомостями з надійних джерел, тим складніше творцям фейків досягати своїх цілей.

ПУТІВНИК ЯК РОЗПІЗНАТИ ФЕЙКОВІ НОВИНИ?

Авторка публікації: д-р Олександра Монкос
Консультації по змісту: Марія Андрухів, Ігор Горкув,
Малґожата Кіліан-Гжеґорчик, Кінґа Кліх, Патрік Закжевський
Графічне оформлення та верстка: Гелена Здроевська
Мовна редакторка: Моніка Танська
Коректура: Юстина Баран

 DEMAGOG

Публікація створена в рамках проєкту «Свідомі та стійкі громадяни – боротьба з дезінформацією, спрямованою проти біженців», що фінансується Польсько-Американською Фундацією Свободи в рамках програми «Підтримуємо Україну», що реалізується Фундацією «Освіта для демократії».

POLSKO-AMERYKAŃSKA
FUNDACJA WOLNOŚCI

«Як розпізнати фейкові новини? Путівник у світ онлайн-дезінформації» доступний за ліцензією Creative Commons «Зазначення авторства – Некомерційне використання 4.0 Міжнародне» (CC BY-NC 4.0). Певні права захищені за Олександром Монкос та Асоціацією Demagog. Робота створена в рамках проєкту «Свідомі та стійкі громадяни – боротьба з дезінформацією, спрямованою проти біженців», який реалізує Асоціація D із використанням коштів Польсько-Американської Фундації Свободи.

Будь-яке використання вмісту дозволено за умови збереження цієї інформації, зокрема даних про використану ліцензію, правовласників та проєкт «Свідомі та стійкі громадяни – боротьба з дезінформацією, спрямованою проти біженців».

1-ше видання, Варшава 2025